

Johanna Penttilä
tutkija
Opiskelijajärjestöjen tutkimussäätiö Otus rs
johanna.penttila@otus.fi

KUKA OLET, POISSAOLEVA? – SALLITTU POISSAOLO OSANA KESKEYTTÄMISILMIÖTÄ

Tiivistelmä

Tässä artikkelissa käsitellään ammattikorkeakoulusta poissaolevaksi ilmoittautuneiden opiskelijoiden poissaolosyitä, poissaoloaikaista toimintaa, poissaoloajankohtaa sekä opintojen pariin palaamista Tampereen ammattikorkeakoulussa toteutetun selvityksen pohjalta. Poissaolo nähdään tilapäisenä opintojen keskeyttämisen muotona ja siten osana keskeyttämisilmiötä. Artikkelissa esitetään poissaolon jälkeisen opintojen pysyvän keskeyttämisriskin liittyvän poissaoloajankohtaan ja poissaoloaikaiseen toimintaan. Samalla pohditaan, missä määrin vapaa poissaolo-oikeus tukee opiskelijan opiskelupolkua ja missä määrin siirtää lopullisen keskeyttämisen kynnystä eteenpäin. Lopuksi esitetään joitakin ajatuksia poissaolon jälkeisten keskeyttämisten ehkäisemisestä.

Asiasanat: ammattikorkeakoulut, keskeyttäminen, opintojen keskeyttäminen, poissaolot

1. Johdanto

Keskeyttämisen ehkäisy ja vähentäminen ovat pitkään olleet painopisteinä koulutusjärjestelmän kehittämisessä. Keskeyttämisten vähentämiseen on keskitytty opetusministeriön koulutuksen ja tutkimuksen kehittämissuunnitelmassa (OPM 2007a, 14, 19–21; ks. myös OPM 2007b) ja tematiikkaa on työstetty muun muassa useassa ammattikorkeakoulussa (ks. esim. Honkonen 2002; Friman & Kokko 2002; Penttilä 2008). Selvitysten perusteella keskeyttämisestä on rakentunut monisyinen ja -seurauksinen ilmiö. Keskeyttäminen saattaa merkitä hävikkiä yksittäiselle oppilaitokselle tai syrjäytymistä koko korkeakoululaitoksen näkökulmasta (Määttä & Liljander 1992). Varsin usein keskeyttäminen ei kuitenkaan johdu opintojen heikosta sujumisesta tai opiskeluhaluttomuudesta (Honkonen 2002, 15). Opiskelijan kannalta keskeyttäminen on usein osa uranvalintaa (Määttä ja Liljander 1992) ja sellaisena sillä saattaa olla yksilölle pelkästään myönteisiä seurauksia (Peelo 2002, 3; Halttunen & Tuomisto 2001).

Keskeyttämisellä tarkoitetaan useimmiten koulusta eroamista (Virolainen & Valkonen 2001, 13). Tematiikka on kuitenkin monimuotoinen paitsi yksilöiden käyttäytymisestä johtuen, myös ammattikorkeakouluissa käytössä olevan termistön vuoksi (vrt. Friman 2001, 33–34). Keskeyttäneiksi voidaan laskea

myös esimerkiksi opiskeluoikeusajan päättymisen tai ilmoittautumisvelvollisuuden laiminlyönnin vuoksi opinto-oikeutensa menettäneet, mutta toisinaan tällaisissa tapauksissa voitaisiin puhua myös opintojen viivästymisestä (vrt. Honkonen 2002, 15). Tilapäinen poissaolo ei kuulu varsinaisen keskeyttämisen piiriin, mutta sen yhtenä ilmenemismuotona sitä voidaan pitää. Tässä artikkelissa keskitytään luonnehtimaan opintojen tilapäisen keskeyttämisen syitä, poissaoloaikaista toimintaa sekä opintojen pariin palaamiseen liittyviä aikeita ja tuntemuksia Tampereen ammattikorkeakoulussa toteutetun, kyselyaineistoon perustuvan selvityksen pohjalta (ks. Penttilä 2008).

2. Keskeyttämisen monet merkitykset

2.1 Keskeyttämisen valtakunnallinen tilastointi

Keskeyttämistä on ammattikorkeakouluissa tilastoitu valtakunnalliseen Amkota-tietokantaan jo pitkään. Tietokantaan kerätään ammattikorkeakoulusta eronneiden, opinto-oikeutensa menettäneiden ja poissaolevien lukumäärät sekä eronneiden osalta myös keskeyttämissyitä. Syitä listataan seitsemän, ja yleisimpiä niistä ovat töihin meno sekä toiseen ammattikorkeakouluun tai yliopistoon siirtyminen. Tilastossa ilmoitetaan myös sellaisten opiskelijoiden lukumäärä, joiden eroamissyö ei ole tiedossa. Luku on varsin suuri; esimerkiksi vuoden 2006 tilastossa se on samaa suuruusluokkaa yleisimmän tiedossa olevan keskeyttämissyyn kanssa. Huomattava osa keskeyttäneistä kirjataan lisäksi eräänlaiseen keskeyttämisen kaatoluokkaan eli opinto-oikeutensa menettäneeksi, mikä merkitsee, ettei opiskelija ole määräaikaan mennessä ottanut kouluun yhteyttä ilmoittautuakseen läsnä olevaksi, anoakseen lisää aikaa tai erotukseen virallisesti. Keskeyttämissyiden perusteellinen selvittäminen tietokantaa varten onkin osoittautunut haasteelliseksi ja keskeyttämissyöt jäävät monissa tapauksissa epäselviksi (Vuorinen & Valkonen 2001, 17; Lerkkanen 2002, 43).

Määrälliset tiedot keskeyttäneistä ovat jokseenkin täsmällisiä, sillä statusta säätelee opiskelijan ilmoitusvelvollisuus sekä enintään kahden vuoden sallittu poissaoloaika. Viimeisimmän, vuodelta 2006 peräisin olevan Amkota-tilaston mukaan ammattikorkeakoulujen nuorten koulutusohjelmista erosi tai menetti opinto-oikeutensa noin joka kymmenes opiskelija. Poissaolevana oli samana vuonna hieman tätä useampi. Poissaolevien opiskelijoiden osuus on poissaolo-oikeuden vapauttamisen jälkeen vuodesta 2000 vuoteen 2007 kohonnut reilulla seitsemällä prosenttiyksiköllä vajaasta viidestä prosentista 12 prosenttiin. Ripeintä kasvu oli vuosien 2000 ja 2003 välillä. Seitsemän vuoden tarkastelujaksolla myös koulusta eroavien osuuksissa on tapahtunut nousua.

Keskeyttämismäärien ja syiden lisäksi Amkota-tietokannassa tilastoidaan keskeyttäneiden opintojen kestoja. Viimeisimmän tilaston mukaan keskeyttäneet olivat opiskelleet keskimäärin 2,2 vuotta, kun mukana tarkastelussa ovat sekä ammattikorkeakoulusta eronneet että esimerkiksi

opiskelu-oikeusajan päättymisen vuoksi opintonsa keskeyttäneet. Keskeyttäneiden määrät ovat suurimmat enintään vuoden sekä kaksi vuotta tai sitä pidempään opiskelleiden kohdalla, minkä perusteella keskeyttäminen näyttää olevan jokseenkin opintopolun ääripäihin keskittynyt ilmiö. Poissaolevien osalta keskeyttämistä edeltävää opiskelu-aikaa ei Amkotassa tilastoida, mutta tilapäisten keskeytysten on todettu voivan ajoittua mihin tahansa opintojen vaiheeseen (Vuorinen & Valkonen 2001, 39). Merkittävän osan poissaolevista on kuitenkin esitetty käyttävän poissaolo-oikeuttaan heti ensimmäisenä opiskeluvuotena (Hallintovaliokunnan lausunto 2002).

2.2 Keskeyttämisen syyt tarkemmassa tarkastelussa

Keskeyttämistä mallinnettaessa viitataan usein yhdysvaltalaisen Vincent Tinton (1975) sosiologiseen teoriaan siitä, että keskeyttäminen johtuu opiskelijan vaikeuksista integroitua korkeakoulun sosiaaliseen ja kulttuuriseen ympäristöön. Teorian mukaan integroitumiseen vaikuttavat opiskelijan perhetausta, kyvykkyys ja aiemmat opinnot sekä tavoitteet, joita opiskelija opinnoilleen asettaa. Taustan, tavoitteiden ja oppilaitoksen toimintatapojen linjakkuus määrittävät opiskelijan sitoutumisen asteen, ja keskeisessä asemassa sitoutumisen kehittymisessä on opiskelijan kyky mukautua ja sopeutua. Vaikka malli nostaa esiin useita keskeyttämiseen vaikuttavia seikkoja, on se saanut osakseen kritiikkiä muun muassa liian huomion kiinnittämisestä yksilöön järjestelmän muiden osien kustannuksella (Brunsdén ym. 2000; Ozga & Sukhnandan 1998). Peelo (2002, 2–3) esittääkin, että keskeyttämistutkimuksessa huomiota on kiinnitettävä yksilön lisäksi myös koulutusjärjestelmän vaikutuksiin sekä keskeyttämisen eri merkityksiin.

Yorke (2002, 35–36) on tehnyt useiden yhdysvaltalaisien keskeyttämistutkimusten pohjalta kymmenkohtaisen listan keskeyttämislle altistavista tekijöistä. Keskeyttäneitä luonnehtii sen perusteella muihin opiskelijoihin nähden korkeampi ikä, heikko aiempi opintomenestys sekä alhainen sosio-ekonominen tausta. Oppilaitokseen kytkeytyviä tekijöitä ovat huono oppimisilmapiiri sekä opetuksen heikko laatu. Monisyisempiä tekijöitä ovat opiskelijan odotusten toteutumattomuus, motivaatio-ongelmat, taloudelliset vaikeudet sekä epäonnistuminen koulutusohjelman valinnassa. Näihin vaikuttavat opiskelijan toiminnan lisäksi esimerkiksi opintojen ohjaus, yhteiskunnan tarjoama taloudellinen tuki opinnoille sekä opiskelijarekrytoinnin yhteydessä oppilaitoksesta tarjottu informaatio. Suomalaisessa keskeyttämistutkimuksessa keskeyttämisen syyt on havaittu samansuuntaisiksi, mutta poikkeuksiakin esiintyy. Esimerkiksi taustatekijöiden vaikutuksesta on saatu jonkin verran poikkeavia tuloksia, sillä opintojen keskeyttämisen ei ole havaittu olevan erityisen suoraan yhteydessä koulumenestykseen. Ammattikorkeakouluopintojen osalta keskeyttämisluvut ovat lähes yhtäläisiä hyvin ja heikosti opinnoissaan menestyneillä (Vuorinen & Valkonen 2001, 41; Honkonen 1997, 186). Tätä on selitetty muun muassa koulumenestykseltään erilaisten opiskelijoiden toisistaan poikkeavilla koulutustavoitteilla.

Yksilöiden oppimiseen ja opiskeluun suuntautumisen eroja on tutkittu myös opiskeluorientaatioiden eli opiskelu- ja oppimistoimintoja ohjaavien tavoitteiden, motiivien ja asenteiden kautta (ks. käsitteen määrittelystä Tynjälä 2000, 116). Opiskeluorientaatiolla on havaittu olevan yhteyttä keskeyttämisalttiuteen ja opintojen viivästymisriskiin. Mäkinen, Olkinuora ja Lonka (2004) ovat erottaneet opiskelijoiden keskuudesta opintoihinsa sitoutumattomien joukon, johon kuuluvat eivät olleet erityisen kiinnostuneita opiskelemastaan alasta ja olivat myös menestyneet opinnoissaan muita heikommin. He olivat valinneet opiskelupaikkansa siksi, että kouluun oli koettu olleen ensisijaisen haun epäonnistuttua helppo päästä. Ammattikorkeakouluissa tämän kaltainen toiminta on usein näyttäytynyt niin, että opintoja on opiskelijoiden taholta pidetty yliopistoon valmentavina (Honkonen 1997, 210) tai varavaihtoehtona uutta hakukierrosta odotellessa (Vuorinen 2001, 28).

Vaikka opiskelun aikainen tyytymättömyys opetukseen on opiskelijoiden keskuudessa melko yleistä (Vuorinen & Valkonen 2005, 139–140; Rautopuro & Väisänen 2000, 158–161), opetukseen tai opiskeluongelmiin liittyvät keskeyttämissyyt ovat melko harvinaisia (Vuorinen 2001, 29; Hyvönen 2001, 54). Suomalaisissa keskeyttämistutkimuksissa opiskelun ulkopuoliset elämäntilanteet, kuten töihin meno tai perhesyyt mainitaan keskeyttämisen syyksi varsin usein. Opintojen ulkopuolisten tekijöiden vaikutus perustuu osin elämänvaiheeseen, jota iältään keskimäärin 20–25-vuotiaat ammattikorkeakouluopiskelijat elävät. Sitä määrittävät monet oman paikan löytämiseen kytkeytyvät seikat. (Friman 2001, 39.) Lisäksi opiskelijoiden työssäkäynti on muihin maihin verrattuna Suomessa yleistä, mikä vaikuttaa erityisesti opintojen loppuun saattamiseen. Monilla suomalaisilla opiskelijoilla on esimerkiksi eurooppalaisittain poikkeavasti työpaikka jo valmistumishetkellä. (Ahola 2004, 29–30.)

Sallitun poissaolon syitä on aiemmin tarkasteltu vain vähän, mikä johtuneee siitä, että poissaolo-oikeus on pitkään ollut säädelty. Keskeyttämisen syyt ovat tällöin rajautuneet tilapäisiin elämänvaiheisiin, kuten armeijaan menoon, sairastumiseen tai lapsen syntymään (Friman & Kokko 2000, 3). Tätä enemmän poissaoloa on tutkittu yksittäisiltä luennoilta tai kursseilta jättäytymisenä (ks. esim. Cleary-Holdforth 2007; Gump 2006; Rantanen & Vehviläinen 2007). Tällaisten lyhyempikestoisten, usein luvattomien poissaolojen syitä ovat olleet esimerkiksi työ- tai perhekiireet, sairastuminen tai niiden teeskentely sekä opetukseen liittyvät tekijät, kuten mielenkiinnoton aihe, luennon ajankohta tai heikoksi koettu opetus. Korkeakouluympäristössä poissaoloa pidetään usein eräänlaisena vapauden symbolina, mutta esimerkiksi ammattiin valmistavissa koulutusohjelmissa turhat poissaolot saattavat olla ammattitaidon kehittymisen kannalta haitallisia (Cleary-Holdforth 2007). Sekä ”lintsaamisen” että pidempikestoisen sallitun poissaolon on katsottu saattavan johtaa opintojen lopulliseen keskeyttämiseen, ja täten edellyttävän ehkäisy- tai tukitoimenpiteitä (Rantanen & Vehviläinen 2007, 71; Friman & Kokko 2000, 19).

2.3 Keskeyttämisen syistä seurauksiin ja ehkäisytoimenpiteisiin

Ozga ja Sukhnandan (1998) muistuttavat opintojen jatkamisen riippuvan opiskelijan yksilöllisten valmiuksien lisäksi siitä, miten opiskelijan odotukset ja tarpeet sopivat yhteen oppilaitoksen todellisuuden kanssa. Päätös keskeyttää on moniulotteinen, opiskelijan ja oppilaitoksen välisessä vuorovaikutuksessa tapahtuva prosessi. Keskeyttämisvaiheessa perusteet saattavat sekoittua niin, ettei eron tekeminen henkilökohtaisen ja koulusta johtuvan syyn välillä ole yksinkertaista (Peelo 2002, 2; Friman & Kokko 2000, 8–9).

Yksilöllisten tai yksittäiseen korkeakouluun liittyvien tekijöiden lisäksi myös yhteiskunnassa ja koulutusjärjestelmässä tapahtuvat muutokset vaikuttavat keskeyttämisilmiöön. Kun korkeakoulutukseen on aikaisemmin sen harvinaisuuden ja tutkinnon kautta saavutettavan yhteiskunnallisen aseman vuoksi liittynyt lumoa ja ihannointia, ovat ne runsaan koulutustarjonnan ja opiskelun yleisyyden myötä vähentyneet (Mannisenmäki & Valtari 2005, 24). Kysymys kytkeytyy myös yksilöllisiin valmiuksiin, kun korkeakoulutuksen laajentuessa yhä useampi opiskelija päätyy suorittamaan korkeakoulututkintoon johtavia opintoja opiskeluvaikeuksista riippumatta (Hyvönen 2001, 52). Keskeyttämistutkimuksessa suuntaus onkin kohti joustavien ja monimutkaisten vaikutusverkostojen sekä keskeyttämisyiden ja -seurausten entistä yksityiskohtaisempaa hahmottamista.

Suomalaisissa keskeyttämistutkimuksissa on havaittu, ettei keskeyttäminen useinkaan ole yksilön kannalta kielteinen tapahtuma vaan tietoinen valinta, joka johtaa myönteisiin tai neutraaleihin seurauksiin (Halttunen & Tuomisto 2001; Vuorinen 2001, 20). Koulutusjärjestelmän kannalta keskeyttäminen merkitsee usein taloudellisena tappiona tuntuvaa hävikkiä (Friman 2001, 35). Yksilön näkökulmasta tutkinnon suorittamatta jättämisen seuraukset eivät välttämättä tunnu heti. Mikäli tutkinnon puuttuminen myöhemmin esimerkiksi työelämässä vaikeuttaa uralla etenemistä tai työnsaantia, saattaa keskeyttäminen alkaa kaduttaa (Penttilä 2008, 73–74). Vaikka täystyöllisyyden on nykyisenkaltaisessa yhteiskunnallisessa tilanteessa tulkittu olevan jokseenkin saavuttamattomissa, pidetään koulutusta edelleen eräänlaisena työnsaannin valttikorttina (Suikkanen ym. 2001, 173–174).

Keskeyttämisen ehkäiseminen edellyttää keskeyttäjäiden heterogeenisuuden tiedostamista. Ehkäisytoimenpiteitä ei voida suunnata ainoastaan heikosti motivoituneiden karsimiseen tai kannustamiseen vaan huomioon on otettava sekin selvitysten perusteella vähemmistöissä oleva opiskeluvaikeuksista kärsivien joukko, jolla opiskeluedellytykset eivät ehkä ole kaikkein parhaimmat, mutta jolle tutkinnolla on suuri merkitys. Keskeyttämisen ehkäisytoimenpiteiden suunnittelu on haasteellista, sillä keskeyttämiskäytössä olevat opiskelijat eivät välttämättä hae apua opiskeluvaikeuksiinsa (Rickinson & Rutherford 1995). Tästä syystä keskeyttämisiä tapahtuu paljon niin, että opiskelija vain lakkaa saapumasta luennoille (Reimann 2004). Tietoisena ja päämäärähakuisena ratkaisuna keskeyttäminen on hyväksyttävä onnistuneena ratkaisuna, mutta epäonnistumisen tai pettymyksen kokemukset sekä

syрjäytymiseen ja irrallisuuteen johtavat kehityskulut edellyttävät toimenpiteitä (Friman 2001, 45).

3. Kohdejoukko ja analyysimenetelmät

Artikkeli perustuu Opiskelijajärjestöjen tutkimussäätiön (Otus rs) Tampereen ammattikorkeakoulun opiskelijakunnalle (Tamko) toteuttamaan selvitykseen opintojen keskeyttämisestä ammattikorkeakoulun nuorten koulutuksessa. Selvitystä varten kerättiin tilastollinen aineisto toukokuussa 2007 internet-pohjaisella kyselyjärjestelmällä, ja haastatteluaineisto saman vuoden lokamarraskuussa. Lisäksi ammattikorkeakoululta saatiin tilastolliseen analyysiin soveltuvaa, anonymisoitua aineistoa opiskelijarekisteristä. Tämän artikkelin tulosten tulkinnessa on hyödynnetty kyselyaineistoa sekä pieneltä osin myös korkeakoululta saatua tilastollista aineistoa poissaolevaksi ilmoittautuneiden osalta.

Kutsu tutkimukseen ja linkki kyselylomakkeeseen lähetettiin yhteensä 1115 Tampereen ammattikorkeakoulussa kirjoilla olleelle, mutta sieltä eronneelle, opinto-oikeutensa menettäneelle tai poissaolevaksi ilmoittautuneelle opiskelijalle. Viesti tavoitti 859 henkilöä, joista kyselyyn vastasi 277. Poissaolevaksi ilmoittautuneita vastasi kyselyyn eniten. Heitä oli 51 % vastanneista, kun eronneita oli 40 % ja opinto-oikeutensa menettäneitä 9 %. Poissaolevista 23 % oli naisia, mikä kuvaa koulussa vallitsevaa poissaolevien opiskelijoiden sukupuolijakaumaa. Vastauksia saatiin kattavasti eri koulutusohjelmista sekä suhteessa koulutusohjelmien poissaoloprosentteihin. Eniten vastauksia saatiin sähkötekniikan, kone- ja tuotantotekniikan, liiketalouden sekä tietotekniikan koulutusohjelmista, ja vähiten vastaavasti metsätalouden, kuvataiteen, viestinnän sekä englanninkielisen ympäristöalan koulutusohjelmista. Tulososiossa koulutusohjelmia ei kuitenkaan vertailla keskenään, sillä muiden kuin suurimpien koulutusohjelmien osalta vastaajamäärät ovat vertailuun sangen matalia.

Kokonaisvastausprosentiksi muodostui kohtuullinen 32,2 %, joka on yhtäältä tyypillinen internet-kyselyille (Cook, Heath & Thompson 2000) ja toisaalta kohdejoukolle, jonka motivaatio vastata opiskelua koskeviin kysymyksiin ei välttämättä ole erityisen korkea (Halttunen & Tuomisto 2001; ks. myös Hyvönen 2001; Ozga & Sukhmandan 1998; Rickinson & Rutherford 1995). Vastausprosentin laskeminen poissaolevien osalta erikseen hankaloitui, sillä tutkimuskutsuja lähetettäessä toimimattomia tai epäselviä sähköpostiosoitteita ei eritelty keskeyttäjäryhmittäin vaan ylös otettiin ainoastaan toimimattomien osoitteiden lukumäärä. Tarkkaa tietoa ei siis ole siitä, kuinka monelle poissaolevalle viesti lopulta meni perille. Voidaan kuitenkin todeta, että poissaolevien osoitetietoja saatiin yhteensä 571 ja kun vastauksia tuli 141 kappaletta, tuottaa se vastausprosentin 24,7 %. Perille menneisiin kutsuihin perustuva vastausprosentti lienee kuitenkin tätä jonkin verran korkeampi.

Suhteellisen matala vastausprosentti sisältää mahdollisuuden siihen, että vastaajat edustavat vain tiettyä keskeyttäneiden joukkoa. Aiemmin on esitetty,

että vastausprosenttiltaan matalaksi jäävissä keskeyttämistutkimuksissa saatetaan tavoittaa eniten sellaisia keskeyttäjiä, joilla menee keskeyttämisen jälkeen hyvin (Hyvönen 2001, 48). Huomioon on myös otettava, että kyseessä on selvitys, jota varten aineistoa on kerätty ainoastaan yhdestä ammattikorkeakoulusta. Tällöin tulokset eivät välttämättä ole yleistettävissä muihin ammattikorkeakouluihin (vrt. Honkonen 1997, 74). Kohdeammattikorkeakoulun sisällä aineiston voitiin kuitenkin havaita vastaavan esimerkiksi poissaolevien sukupuolijakaumaa sekä koulutusohjelmien poissaoloprosentteja. Tulosten, kuten poissaolosyiden suhteen tällaista tarkistuslaskentaa ei kuitenkaan voitu tehdä, sillä kyselyyn vastaamattomilta opiskelijoilta ei erikseen kerätty kato-analyysin mahdollistavaa aineistoa.

Kyselyaineisto analysoitiin SPSS-tilasto-ohjelmalla ja sitä käsiteltiin pääasiassa ristiintaulukoimalla sekä tarkastelemalla muuttujien välisiä korrelaatioita. Kvantitatiivista analyysiä tuettiin ja syvennettiin kyselylomakkeen avovastauksista löytyneillä kuvauksilla, joita soveltuvin osin myös kvantifioitiin.

4. Poissaolo tilapäisenä keskeyttämisenä ja riskinä lopulliseen keskeyttämiseen

4.1 Poissaolosyyt

Kyselylomakkeessa lueteltiin yhteensä 17 erilaista keskeyttämissyytä, joista vastaajien oli mahdollista valita 1–3 tärkeintä. Syyt vaihtelivat toiseen ammattikorkeakouluun, yliopistoon tai työelämään siirtymisestä motivaatiovaikeuksiin ja ajanpuutteeseen. Vastaajat saattoivat lisäksi täydentää vastaustaan kohdassa ”muu syy”, mikä osoittautui poissaolevien osalta tarpeelliseksi, sillä valmiissa vastausvaihtoehdoissa asevelvollisuus mainittiin ainoastaan opintojen lopettamisen merkityksessä. Kun asevelvollisuuden vuoksi tilapäisesti keskeyttäneitä kuitenkin vastasi kyselyyn ”muun syyn” perusteella runsaasti, muodostettiin siitä avointen vastausten pohjalta kokonaan oma luokkansa.

Vastausten perusteella pääosa opiskelijoista ilmoittautui poissaolevaksi asepalveluksen vuoksi (44 %), mikä selittyy vastaajien miesenemmistöisyydellä sekä asepalveluksen väliaikaisuudella (vrt. Vuorinen & Valkonen 2005, 70). Toiseksi yleisin vaikutin poissaololle oli työelämään siirtyminen (28 %), ja sen jälkeen tulivat edellisiä huomattavasti vähäisemmällä painoarvoilla taloudelliset syyt (12 %) sekä parisuhde- ja perhesyyt (11 %), joihin osuvamman vaihtoehdon puuttuessa sisältyivät myös äitiys- tai vanhempainvapaalle jäävät. Muihin keskeyttäjäryhmiin eli eronneisiin tai opinto-oikeuden menettäneisiin nähden korostuivat erityisesti armeija sekä parisuhde- ja perhesyyt (i. äitiys- tai vanhempainvapaa), osin niihin kytkeytyvän tilapäisyyden vuoksi. Työelämään siirtyneitä sen sijaan oli jokaisessa keskeyttäjäryhmässä runsaasti. Poissaolevien kohdalla työhön meno voi olla seurausta esimerkiksi vaihtelun halusta tai heikosta taloudellisesta

tilanteesta, joka pyritään väli vuoden aikana korjaamaan (ks. Vuorinen & Valkonen 2005, 70). Työnteon rajaaminen väliaikaiseksi elämänvaiheeksi voi kuitenkin työkokemuksen karttuessa, tulotason noustessa ja opiskeluelämän etäännyessä olla hankalaa.

Muun opiskelupaikan saaminen mainittiin keskeyttämissyyksi kyselylomakkeessa viidessä eri vaihtoehdossa. Niissä esiintyivät paikan saaminen toisesta ammattikorkeakoulusta, yliopistosta, muusta oppilaitoksesta, ulkomailta tai toisesta koulutusohjelmasta omassa ammattikorkeakoulussa. Yksinään mikään niistä ei kerännyt erityisen suurta määrää vastaajia, mutta kun vastaukset laskettiin yhteen, muun opiskelupaikan saamisen poissaolonsa perusteeksi ilmoitti noin yksi kymmenestä. Toisesta ammattikorkeakoulusta paikan saaneita oli tässä joukossa eniten. Tutkimuksissa, joissa kohderyhmänä ovat olleet myös pysyvämmiin keskeyttäneet, toiseen koulutukseen tai opiskelupaikkaan liittyvät keskeyttämissyyt ovat olleet yleisempiä (ks. esim. Vuorinen & Valkonen 2005, 68). Toisen opiskelupaikan vuoksi alkuperäiset opinnot näyttää siis olevan yleisempää jättää kokonaan, kuin säilyttää paikkaa varalla poissaolo-oikeutta hyödyntäen.

Syrjäytymiseen viittaava yksinäisyys tai ongelmat terveydentilassa olivat syynä poissaoloon vain harvoin. Terveydellisten tekijöiden osuus kaikista poissaolosyistä oli kolmen prosentin ja yksinäisyys yhden prosentin luokkaa. Terveydellisten tekijöiden vaikutus nähdään kuitenkin ammattikorkeakoulujen henkilökunnan taholta yleisemmäksi (Vuorinen 2001, 22), mikä saattaa kertoa siitä, ettei tällaisten syiden vuoksi poissaolevaksi ilmoittautuneita tavoitettu tutkimuksella edustavasti. Toisaalta tulos tukee aiempien opiskelijakyselyiden kautta saatuja tuloksia syrjäytymiseen tai terveyteen kytkeytyvien syiden vähäisyydestä (ks. esim. Hyvönen 2001, 52–53; Friman & Kokko 2000, 10). Keskeyttämistapahtuman merkitys saattaa ajan kuluessa kuitenkin muuttua esimerkiksi muistiin liittyvien syiden vuoksi tai siksi, että merkityksestä halutaan muodostaa itsen kannalta edullisempi (Yorke 2002, 30). Terveydellisten syiden vaikutuksesta poissaoloon ei tämän vuoksi välttämättä saatu todenmukaista kuvaa.

4.2 Poissaoloaikainen toiminta

Keskeyttämisen jälkeistä elämäntilannetta selvitettiin kyselylomakkeessa tiedustelemalla, mitä vastaajat olivat tehneet heti poissaolevaksi ilmoittautumisensa jälkeen ja mitä he tekivät kyselyhetkellä. Vastausvaihtoehtoja oli yhdeksästä kymmeneen ja ne kuvasivat opiskelua, työntekeä, työttömyyttä, äitiys- tai hoitovapaata, varusmies- ja siviilipalvelusta sekä sairauslomaa. Heti poissaolon jälkeen elämäntilanteet noudattivat useimmin mainittuja poissaolosyitä: 43 prosenttia siirtyi asepalvelukseen ja 29 prosenttia työelämään. Vaihtoehdon ”muu” oli valinnut 14 prosenttia vastaajista, mitä he olivat avoimessa vastauksessa täydentäneet esimerkiksi kertomalla jatkaneensa työelämässä, lukeneensa pääsykokeisiin tai lähteneensä ulkomaille. Työelämässä jatkaneet halusivat siis avoimessa

vastauksessa korostaa tehneensä töitä jo ennen keskeyttämistään, jolloin lomakkeen "siirryin työelämään" -vastausvaihtoehtoa ei koettu osuvaksi.

Vaikka parisuhde- ja perhesyyt poissaolosyykseen ilmoitti hieman useampi kuin yksi kymmenestä vastaajasta, välittömästi keskeyttämisen jälkeen äitiys- tai hoitovapaalle jäi ainoastaan noin neljä prosenttia vastaajista. Parisuhde- ja perhesyyt kytkeytyvätkin näin tarkasteltuna vain osittain perheenlisäykseen ja lastenhoitoon. Niiden lisäksi tilapäisen keskeyttämisen tarvetta ihmissuhteiden osalta voivat aiheuttaa esimerkiksi sairastuneen omaisen hoitaminen tai muu perhe-elämän kriisi. Muualle opiskelemaan siirtyminen kosketti heti keskeyttämisen jälkeen noin kahdeksaa prosenttia kyselyyn vastanneista eli suunnilleen samaa määrää opiskelijoita, jotka ilmoittivat muun opiskelupaikan poissaolosyykseenkin. Tässä suhteessa keskeyttämisen jälkeinen aika poikkesi poissaolevilla melko paljon pysyvämmiin keskeyttäviistä, joiden toiminnalle esimerkiksi Vuorisen ja Valkosen (2005, 70) tutkimuksessa oli tyypillistä koulutuksen vaihtaminen. Heidän aineistossaan opiskelua jossakin toisaalla jatkoi valtaosa eli kolme neljästä keskeyttäneestä, kun poissaolevien osalta keskeiset töihin meno ja asevelvollisuus koskettivat vain harvoja. Poissaolosyissä heikosti ilmi tulleet terveyteen tai syrjäytymiseen liittyvät tekijät näkyivät yhtä heikosti välittömässä poissaolon jälkeisessä toiminnassa. Työttömäksi ja sairauslomalle ilmoitti keskeyttämistensä jälkeen jääneen yhteensä kaksi prosenttia vastanneista.

Poissaolevien toiminnassa tapahtui poissaoloaikana jonkin verran muutoksia. Opiskelevien, sairauslomalaisten ja äitiyslomalla tai hoitovapaalla olevien lukumäärä pysyi poissaolon aloitushetken nähden lähestulkoon samana. Muiden toimintojen välillä muutokset olivat merkittävämpiä, mutta ne tapahtuivat pääasiassa asevelvollisten keskuudessa. Heidän määränsä laski poissaolon alun 43 prosentista noin viidennekseen, ja siirtymää tapahtui pääasiassa työelämään tai työttömäksi. Tämä selittyy pitkälti asepalveluksen vaihtelevalla kestolla. Osa vastaajista selvitti avoimessa vastauksessa esimerkiksi olleensa puoli vuotta armeijassa ja tehneensä sitä ennen tai sen jälkeen vastaavan ajan töitä. Asepalvelus saattoi siis tarkoittaa vuoden mittaista taukoa opinnoista palveluksen kestosta riippumatta.

4.3 Poissaoloajankohta

Vuorinen ja Valkonen (2001, 39–43) ovat esittäneet opintojen eri vaiheissa keskeyttävien opiskelijoiden poikkeavan keskeyttämisyiltään toisistaan. Alkuvaiheessa keskeyttäjät ovat tyypillisimmin koulutuksen vaihtajia, kun taas loppuvaiheessa keskeyttämiseen johtavat useimmiten työelämään siirtyminen, opintojen ja työn yhteensovittamisen vaikeudet sekä hankaluudet opinnäytetyön tekemisessä. Myös keskeyttämisaikheet ovat opintojen eri vaiheissa seurausta erilaisista tekijöistä. Tässä käsitellyn aineiston pohjalta yksi poissaololle ominainen piirre näyttää olevan keskeyttämisen suunnittelu ja toimeenpano jo ennen opintojen alkua. Miesvaltaisessa poissaolevien aineistossa tämä on yhteydessä asevelvollisuuteen, jonka suorittaminen on monelle ajankohtainen heti toisen asteen koulutuksen jälkeen.

Suurimmalle osalle poissaolleista ajatus keskeyttämisestä oli siis herännyt jo ennen opintojen aloittamista tai heti niiden alkaessa. Keskeyttämisaikeet laitettiin täytäntöön melko pian opiskelupaikan vastaanottamisen jälkeen. Kolme neljästä ilmoittautui poissaolevaksi ennen opintojen alkamista, ja viidesosa oli ennen keskeyttämistään opiskellut puolesta vuodesta vuoteen. Tätä pidempään oli opiskellut vain harva. Muille keskeyttäjäryhmille tyypillisempää oli pohtia keskeyttämistä ja toteuttaa aikeensa vasta opintojen kestätyä, jolloin opintojen sujumiseen ja oppilaitokseen liittyvillä tekijöillä saattaa olla keskeyttämisspätöksen kannalta suurempi merkitys. Vaikka opintojen heikko sujuminen tai pettyminen oppilaitokseen on katsottu opintojen lopettamisen syyksi suhteellisen harvoin (ks. esim. Hyvönen 2001, 53), on opiskelijoiden opintokokemusten esimerkiksi Joensuun yliopistossa toteutetun tutkimuksen perusteella havaittu muuttuneen kolmen vuoden seurannan aikana negatiivisemmiksi (Rautopuro & Väisänen 2000, 161). Poissaolevien kohdalla oppilaitoksen vaikutuksen voidaan kuitenkin katsoa olevan pieni, sillä mikäli opiskelukokemuksia ei ole, ovat niihin liittyvät pettymyksetkin vähäisiä.

Suurin osa poissaolevista piti poissaolo-oikeutensa hyödyntämistä oikeana ratkaisuna. Muutama vastaaja kuitenkin ilmoitti katuviivansa poissaolonsa ajankohtaa. Tyypillisesti tällainen opiskelija oli aloittanut opintonsa puoli vuotta ennen asepalvelukseen astumista, jolloin asepalvelus tarkoitti taukoa opinnoista juuri, kun ne olivat päässeet vauhtiin. Asetelmaa pidettiin epäedullisena, koska tauon jälkeen ajateltiin olevan vaikea orientoitua opintoihin uudelleen esimerkiksi armeija- ja kouluolosuhteiden erilaisuuden, opiskelijavertaisryhmän vaihtumisen ja alkuun nähden haasteellisempien opintosisältöjen vuoksi. Frimanin ja Kokon (2000, 20) mukaan armeijaan meno voikin olla miehille kriittinen, opinnot katkaiseva piste, joka saattaa johtaa eroamiseen koulusta. Armeija voi tällöin toimia aikalisänä, jonka kuluessa opiskeluvaihtoja pohditaan uudelleen, mutta sen aikana voidaan myös vieraantua opiskelusta.

4.4 Opintojen pariin palaaminen

Tiedusteltaessa poissaolevilta viisikohtaisen vaihtoehtokysymyksen muodossa pysyvämpiä opintojen keskeyttämisaikeita, ilmoitti joka toinen aikovansa varmasti palata takaisin opiskelemaan poissaolokauden päätyttyä. Noin viidennes arvioi paluunsa todennäköiseksi, mutta ei täysin varmaksi. "Luultavasti en jatka" -vastausvaihtoehdon valitsi 14 prosenttia vastaajista, ja ehdottoman kielteisiä jatkamisensa suhteen oli vain viisi prosenttia poissaolevista. Noin yksi kymmenestä ei osannut kertoa jatkamisaikeistaan tarkemmin. Paluuaikeet olivat siis sangen yleisiä. Aikeet olivat kuitenkin yhteydessä siihen, mitä poissaoloaikana tehtiin. Asevelvollisuuden vuoksi poissaolevaksi ilmoittautuneista kouluun aikoivat varmasti tai todennäköisesti palata lähes kaikki, kun taas töihin menneistä paluutaan varmana tai todennäköisenä piti huomattavasti harvempi. Kaikkein varmimpia opintojensa lopettamisesta olivat sellaiset poissaolevat, jotka jo olivat päässeet muualle

opiskelemaan. Muilla kuin varmasti jatkavilla kouluun palaamiseen liittyi lisäksi epävarmuustekijöitä, joista oli mahdollista kertoa avoimessa vastauksessa.

Avovastausten perusteella eniten epävarmuutta opintojen jatkamisen suhteen aiheutti pyrkiminen muihin korkeakouluihin tai oppilaitoksiin. Tämä yhdistettynä poissaoloaikaiseen toimintaan tarkoittaa esimerkiksi työelämään siirtyneiden osalta sitä, ettei työntekoa välttämättä mielletty kokonaan opinnot katkaisevaksi elämäntilanteeksi vaan väliajaksi, jolloin etsittiin uutta opiskelupaikkaa. Työnteon ja toisenlaisen opiskelupaikan hakemisen ajan alkuperäistä opiskelupaikkaa saatettiin pitää varalla, ja paluu oli mahdollinen, mikäli pääsy toisaalle estyisi. Paikkaa saatettiin pitää varalla myös toisaalla jo opiskeltaessa, mikäli opinnot uudessa paikassa alkaisivat sujua heikosti. Toisenlaisten opiskeluhaaveiden lisäksi alkuperäisten opintojen pariin palaamisen epävarmuustekijät kytkeytyivät asumiseen ja taloudelliseen toimeentuloon sekä työhön. Esimerkiksi asumisen järjestymisen pienemmillä kustannuksilla, asunnon löytäminen lähempää oppilaitosta, taloudellisen tilanteen koheneminen tai työnantajan suostumus opiskelun ja työnteon yhteensovittamisesta uudella tavalla olisivat saattaneet saada jatkamaan opintoja.

Kun poissaolevien opintojen kulkua tarkastellaan Tampereen ammattikorkeakoulun opiskelijarekisteristä saatujen lukujen perusteella noin kymmenen vuoden aikajaksolla, on poissaolleista hieman reilu viidennes valmistunut ja noin 30 prosenttia tällä hetkellä läsnä olevana. 33 prosenttia jossakin opintojensa vaiheessa poissaolleista on eronnut koulusta ja 16 prosenttia ilmoittautunut uudelleen poissaolevaksi. Läsnä olevien tai uudelleen poissaolleeksi ilmoittautuneiden opintopolun jatkosuuntaa ei tiedetä, mutta eronneiden määrä on joka tapauksessa varsin suuri. Se saattaa kertoa paitsi siitä, että poissaoloa käytetään joissakin tilanteissa puskurina lopulliseen keskeyttämiseen, mutta myös siitä, että opintojen aloittaminen poissaolon jälkeen voi olla haasteellista.

5. Pohdinta

Tämä artikkeli käsittelee poissaolevaksi ilmoittautuneita opiskelijoita yhdessä monialaisessa ammattikorkeakoulussa, jonka opinto-ohjelmat ovat painottuneet teknisen, luonnontieteen ja liiketalouden sekä viestinnän ja taiteen koulutukseen. Kolmelle eri keskeyttäjäryhmälle suunnatun tilastollisen kyselyn vastausprosentiksi muodostui 32,2 %. Yksittäisten keskeyttäjäryhmien osalta tiedot tutkimuskutsun tavoittamista henkilöistä, ja näin ollen myös poissaolevien vastausprosentista (n. 25 %) jäivät puutteellisiksi. Matalaksi jääneen vastausprosentin suhteen vaarana on, ettei otos kata poissaoloa koko ilmiön laajuudelta. Esimerkiksi erityisten vaikeuksien vuoksi keskeyttäneiden on joissakin yhteyksissä epäilty jättävän vastaamatta aihepiiriä käsitteleviin kyselyihin tai kaunistelevan vastauksiaan, jolloin keskeyttämissyiden välisistä yleisyysuhteista saattaa muodostua epätodenmukaisia (Hyvönen 2001, 48; Yorke 2002, 30). Esimerkiksi sairauden vuoksi poissaolevaksi ilmoittautuneita

oli tämän artikkelin aineistossa vain vähän, mikä jättää aiheen epäillä, kuvaako osuus todellisuutta tarpeeksi edustavasti.

Aineisto on kerätty ainoastaan yhdestä ammattikorkeakoulusta, jolloin tulokset eivät välttämättä ole yleistettäviä muihin ammattikorkeakouluihin (vrt. Honkonen 1997, 74). Lerkkasta (2002, 71) mukaillen tulosten voidaan kuitenkin nähdä ilmentävän ainakin joitakin yhteisiä tekijöitä muiden samalla tavalla monialaisten ammattikorkeakoulujen välillä sekä populaatioiltaan miesvaltaisissa ammattikorkeakouluissa. Kun naisten osuus tässä artikkelissa käsitellyssä ammattikorkeakoulussa on Amkota-tietokannan mukaan vain noin 30 prosenttia, lienee äitiysloman vähäinen painoarvo poissaolosyynä paikkansapitävä. Vastaavaa voidaan arvella myös yleisimmän poissaolosyyn eli ase- tai siviilipalveluksen osalta.

Tulosten perusteella poissaolosyyt ovat usein luonteeltaan tilapäisiä. Armeija ja äitiys- tai vanhempainloma ovat selvärajaisia ilmiöitä siinä, että niiden vuoksi harvoin on syytä lopettaa opinnot kokonaan. Myös muut keskeyttämisytyt, kuten työnteko voidaan ainakin aluksi mieltää väliaikaiseksi elämänvaiheeksi, mutta ajan kuluessa niistä saattaa olla vaikea irrottautua. Tällaisenaan tulokset kuitenkin tukevat käsitystä siitä, että poissaoloa käytetään poissaolo-oikeuden vapauttamisen jälkeen edelleen runsaasti alkuperäiseen tarkoitukseensa eli väliaikaiseen opintojen keskeyttämiseen. Poissaoloon liittyvä lopullisen keskeyttämisen riski ei vaikuttaisi kohoavan poissaolosta sinänsä vaan siitä, missä opintojen vaiheessa poissaolevaksi ilmoitaudutaan ja mitä poissaoloaikana tehdään. Kaikkein pienin keskeyttämisriski on tulosten perusteella ennen opintojensa alkua poissaolevaksi ilmoittautuneilla asevelvollisilla, joista useimmat aikoivat edelleen aloittaa opinnot armeijasta päästyään. Työelämästä opintojen pariin palaaminen koettiin epävarmemmaksi, jolloin syyt saattavat löytyä paitsi työelämästä ja kasvaneesta kynnyksestä opintoihin orientoitumiseen, myös työntekn käyttämisestä välivaiheena muun opiskelupaikan hakemiseen. Jatkossa toteutunutta ja toteutumatta jäävää poissaolon jälkeistä opintojen pariin palaamista olisi kiintoisaa selvittää laajemmin.

Huolimatta siitä, että poissaolo useimmiten mieltyy tilapäiseksi taukovaiheeksi opiskelusta, voi poissaolo tietyissä tapauksissa olla puskuri pysyvälle opintojen lopettamiselle. Mikäli opiskelija on jo poissaolevaksi ilmoittautuessaan melko varma siitä, ettei enää palaa opintojensa pariin, ei lopulliseen keskeyttämiseen välttämättä voida vaikuttaa ehkäisevästi. Sen sijaan, kun epävarmuus palaamisesta kasvaa poissaoloaikana tai poissaolon jälkeen opintojen pariin palatessa, on keskeyttämisen ehkäiseminen mahdollista. Tällaisissa tapauksissa on esitetty luotaviksi siltoja takaisin opintoihin esimerkiksi neuvomalla poissaolleita opintoihin kiinni pääsemisessä, kertomalla soveltuvista kursseista sekä vaikuttamalla motivaatio-ongelmiin (Friman & Kokko 2000, 24). Esimerkiksi henkilökohtaisesta tuutoroinnista on Rickinsonin ja Rutherfordin (1995) mukaan ollut tukea opintoihin uudelleen orientoitumisessa. Tuutoroinnin on muun muassa havaittu auttaneen sitoutumaan oppilaitokseen, arvioimaan aiempia opiskeluun liittyviä kokemuksia ja vähentämään niihin liittyvää ahdistusta sekä helpottaneen

opiskeluvaikeuksiin puuttumista. Muita keinoja poissaoloon liittyvän turhan keskeyttämisen ehkäisemiseksi ovat esimerkiksi poissaoloaikainen yhteydenpito opiskelijaan sekä palaamisen yhteyteen nivotut opintoihin uudelleen orientoivat kurssit tai tapaamiset, jotka mahdollistavat myös kontaktien luomisen opiskelutovereihin. Lisäksi työelämästä tulevien opiskelijoiden kohdalla voitaisiin harkita poissaoloaikana hankitun työkokemuksen tunnustamista opintosuorituksina. Jotta poissaolon jälkeisestä opintojen pariin palaamisesta ei muodostuisi liian korkeaa kynnystä, on opiskelijoiden tukemiseen syytä kiinnittää huomiota.

Lähteet

Amkota-tietokanta www-osoitteessa

http://amkota2.csc.fi:8080/portal/page?_pageid=116,1&_dad=portal&_schema=PORTAL.

Brunsdon, V., Davies, M., Shevlin, M. & Bracken, M. 2000. Why do HE students drop out? A test of Tinto's model. *Journal of Further and Higher Education*. 24: 301–310.

Cleary-Holdforth, J. 2007. Student non-attendance in higher education – A phenomenon of student apathy or poor pedagogy? Level 3. 5. Saatavilla www-muodossa: http://level3.dit.ie/html/issue5/cleary-holdforth/cleary-holdforth_1.html.

Cook, C., Heath, F. & Thompson, R. L. 2000. A meta-analysis of response rates in web- or internet-based surveys. *Educational and Psychological Measurement*. 6: 821–836.

Friman, M. 2001. Opintojen keskeytyminen – ongelma vai mahdollisuus? Teoksessa P. Kokko & S. Kolehmainen (toim.): *Mutkatonta opiskelua? Puheenvuoroja ammattikorkeakouluopintojen edistämisestä*. Saarijärvi: Saarijärven Offset Oy. 33–47.

Friman, M. & Kokko, P. 2000. Raportti Hämeen ammattikorkeakoulussa tapahtuneista opintojen keskeyttämisistä lukuvuonna 1998-99. Hämeen ammattikorkeakoulu. OPED-projekti (Opintojen edistäminen ja tukeminen). Julkaisematon.

Gump, S. E. 2006. Guess who's not coming to class: students attitudes as indicators of attendance. *Educational Studies*. 32: 39–46.

Hallintovaliokunnan lausunto. 2002. Hallituksen esitys ammattikorkeakoululaiksi ja laiksi ammatillisesta opettajankoulutuksesta. Saatavilla www-muodossa: http://www.eduskunta.fi/faktatmp/utatmp/akxtmp/havl_41_2002_p.shtml.

Halttunen, N. & Tuomisto, H. 2001. Avointen yliopisto-opintojen keskeyttämisen monet merkitykset. *Aikuiskasvatus*. 3: 236–245.

Honkonen, R. 1997. Best or second best choice? Polytechnic education in the lives of engineering students. Vammala: Vammalan kirjapaino Oy.

Honkonen, R. 2002. Ammattikorkeakouluopintojen keskeyttäminen ja sen vähentäminen. KeVät-projektin arviointi. Hämeenlinna: Hämeen ammattikorkeakoulu.

Hyvönen, R. 2001. Miksi tekniikan opinnot keskeytyvät ammattikorkeakoulussa? Teoksessa P. Kokko & S. Kolehmainen (toim.): *Mutkatonta opiskelua? Puheenvuoroja ammattikorkeakouluopintojen edistämisestä*. Saarijärvi: Saarijärven Offset Oy. 48–60.

Lerikkanen, J. 2002. Koulutus- ja uravalinnan ongelmat. Koulutus- ja uravalinnan tavoitteen saavuttamista haittaavat ajatukset sekä niiden yhteys ammattikorkeakouluopintojen etenemiseen ja opiskelijoiden ohjaustarpeeseen. Jyväskylä: Kopijyvä Oy.

Mannisenmäki, E. & Valtari, M. 2005. Valmistumisen vallihaudalla. Opintojen kesto 2000-luvun hyvinvointivaltiossa. Helsinki: Edita.

Mäkinen, J., Olkinuora, E. & Lonka, K. 2004. Students at risk: Students' general study orientations and abandoning/prolonging the course of studies. *Higher Education*. 48: 173–188.

Määttä, P. & Liljander, J.-P. 1992. Kuka häviää ja kuka voittaa, kun korkeakouluopinnot keskeytyvät? *Kasvatus*. 3: 222–232.

Opetusministeriö. 2007a. Koulutus ja tutkimus vuosina 2007–2012. Kehittämissuunnitelma.

Opetusministeriö 2007b. Opintojen keskeyttämisen vähentämisen toimenpideohjelma. Keskustelumuistio 8.2.2007.

Ozga, J. & Sukhnandan, L. 1998. Undergraduate non-completion: Developing an explanatory model. *Higher Education Quarterly*. 52: 316–333.

Peelo, M. 2002. Setting the scene. Teoksessa M. Peelo & T. Wareham (toim.): *Failing students in higher education*. Buckingham: SRHE & Open University Press. 1–12.

Penttilä, J. 2008. "Kävin kokeileen kepillä jäätä". Tutkimus opintojen keskeyttämisestä Tampereen ammattikorkeakoulussa. Tampere: Eräsalon kirjapaino.

Penttilä, J. & Niemelä, A. 2008 - tulossa. "Kun mä jouduin kaikki asiat hoitaan" – Epätyyppillisen opiskelijuuden yhteys ammattikorkeakouluopintojen keskeyttämiseen. Nuorisotutkimus. 4.

Rantanen, E. & Vehviläinen, J. 2007. Kannattavaa opiskelua? – Opintojen keskeyttäminen ammatillisissa oppilaitoksissa. Helsinki: Edita Prima Oy.

Rautopuro, J. & Väisänen, P. 2000. Mikä vie ilon opiskelusta? Opintojen kokeminen Joensuun yliopistossa. Teoksessa S. Honkimäki & H. Jalkanen (toim.): Innovatiivinen yliopisto? Jyväskylä: Jyväskylän yliopistopaino. 153–164.

Reimann, N. 2004. Calculating non-completion rates for modules on institution-wide language programmes: Some observations on the nature of seemingly objective figures. *Journal of Further and Higher Education*. 28: 139–152.

Rickinson, B. & Rutherford, D. 1995. Increasing undergraduate student retention rates. *British Journal of Guidance & Counselling*. 23: 161–173.

Suikkanen, A., Linnakangas, R., Martti, S. & Karjalainen, A. 2001. Siirtymien palkkatyö. Helsinki: Hakapaino Oy.

Tynjälä, P. 2000. Oppiminen tiedon rakentamisena. Konstruktivistisen oppimiskäsityksen perusteita. Tampere: Tammer-Paino Oy.

Vuorinen, P. 2001. Missä vika, kun amk-opinnot keskeytyvät? Teoksessa P. Kokko & S. Kolehmainen (toim.): *Mutkatonta opiskelua? Puheenvuoroja ammattikorkeakouluopintojen edistämisestä*. Saarijärvi: Saarijärven Offset Oy. 19–32.

Vuorinen, P. & Valkonen, S. 2001. Opintojen keskeyttäminen ammattikorkeakoulussa oppilaitoksen näkökulmasta. Jyväskylä: Jyväskylän yliopistopaino.

Vuorinen, P. & Valkonen, S. 2005. Ammattikorkeakoulu ja yliopisto yksilöllisten koulutustavoitteiden toteuttajina. Jyväskylä: Jyväskylän yliopistopaino.

Yorke, M. 2002. Academic failure: A retrospective view from non-completing students. Teoksessa M. Peelo & T. Wareham (toim.): *Failing students in higher education*. Buckingham: SRHE & Open University Press. 29–44.